

İmparator Hadrianus'un Son Yıllarında Anadolu'daki Bazı Eyaletlerin Yönetimlerinde Dikkat Çekici Noktalar

Some Noteworthy Points in the Administration of some Provinces of Asia Minor in the Latter Years of Emperor Hadrian's Reign

Ferit BAZ*

Öz: Hadrianus'un (M.S. 130-138) yönetiminde Pontus-Bithynia, Galatia ve Cappadocia eyaletlerinin yönetimlerinde bazı dikkat çekici noktalar bulunmaktadır: Galatia valisi Iulius Saturninus ve Cappadocia valisi Flavius Arrianus, görev yaptıkları eyaletlerinde takriben 6/7 yıl boyunca iş başında kalarak uzun bir valilik elde etmiştir. Aynı şekilde Hadrianus, *Senatus* eyaleti olan *Pontus et Bithynia*'da da *legatus Augusti pro praetore* unvanlı bir vali görevlendirmiştir. Olasılıkla eyalet yönetimlerindeki bu durum, Alanların Kafkasları aşarak, Cappadocia ve Armenia'yı istila etme girişiminden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hadrianus, Alanlar, Pontus-Bithynia, Galatia, Cappadocia.

Abstract: During the latter part of the reign of Emperor Hadrian (130-138 A.D.), there are certain noteworthy points in the administration of certain provinces in Asia Minor, in Pontus-Bithynia, Galatia and Cappadocia. For example, the Governor Julius Saturninus in Galatia and Flavius Arrian in Cappadocia each officiated for at least six years in these provinces, yet, for a governor six years, the duration of these governorships, was certainly long. While at this same time, Emperor Hadrian sent a governor named Julius Severus, having the title *legatus Augusti pro praetore*, to the Province of Pontus-Bithynia, a province which was administrated by the Roman Senate. The reason for such an administrative imperial policy at this time for these provinces of Asia Minor can be related to the contemporary invasion of the Alans into Armenia and Cappadocia.

Keywords: Hadrian, Alans, Pontus-Bithynia, Galatia, Cappadocia.

Roma Devleti siyasi açıdan en güçlü olduğu dönemde, sınırları batıda Britannia'dan; doğuda Fırat Irmağı'na kadar uzanan sayıları kırk dördü bulan eyaletiyle, büyük bir devletti. Her büyük devlette söz konusu olduğu üzere, Roma devletinde idari bir yapılanmanın olması ve bunun belli bir derecede işleme gerekmekteydi (Eck, 1995, 15). Süreç bağımlı gelişim ve değişim prosesi içinde siyasi koşullar ve devleti yöneten imparatorların farklılıklarına göre, devletin idari kademelerinde bazı değişimler ortaya çıkıyordu. Bu idari değişikliklerden pek tabii eyaletler de nasiplerini alıyorlardı. İşte bu çalışmada İmparator Hadrianus'un M.S. 130-138 yılları arasında Cappadocia, Pontus ve Galatia eyaletlerinin yönetimlerine atadığı valilerin özellikleri ve görev yapma süreleri ele alınacaktır.

Aşağıda, Hadrianus Dönemi'nin sonlarında, M.S. 130-138 yılları arasında Pontus-Bithynia, Galatia ve Cappadocia eyaletlerinin yönetimlerine dair bazı dikkat çekici noktalara değinilecektir:

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, feritbaz@yahoo.com

Bunlardan bir tanesi, Galatia ve Cappadocia eyaletlerinin M.S. 130-136/138 yılları arasında iki farklı vali -Julius Saturninus (Galatia valisi) ve Flavius Arrianus (Cappadocia valisi)- tarafından eş zamanlı bir biçimde yönetilmesidir. Bu noktalardan diğeri ise, imparator Hadrianus'un M.S. 130'lu yılların ortasında Gaius Iulius Severus'u *legatus Augusti pro praetore* olarak, *Senatus* eyaleti olan Pontus-Bithynia eyaletine atamasıdır. Aşağıda da görüleceği üzere, imparator Hadrianus 130'lu yıllarda *Senatus* eyaletine *legatus Augusti pro praetore* unvanlı bir vali atayarak bir bakıma imparator Traianus'un uygulamasını devam ettirmiştir. Ancak kendi iktidarının 130'dan önceki dönemlerinde, anlaşıldığı kadarıyla aynı eyalette *proconsul* unvanlı valiler görevlendirmiştir. Hemen belirtelim ki, bu türden bir idari politikanın arkasında Anadolu'nun, daha doğrusu *imperium Romanum*'un doğu sınırlarının daha güvenli bir hale getirilme isteği vardır. İmparator Hadrianus'un M.S. 130-138 yılları arasında nasıl ve niçin böyle bir politikayı uygulamaya sokmuş olabileceği konusuna geçmeden önce sırasıyla söz konusu eyaletlerin Hadrianus Dönemi'nin sonuna kadar nasıl yönetildiklerini ana hatlarıyla ele almakta yarar vardır.

M.Ö. 75/74 senesinde ölen Bithynia kralı IV. Nikomedes bir zamanlar Bergama Kralı III. Attalos'un yaptığı gibi, ölmeden önce topraklarını Roma devletine bıraktığını vasiyet edince söz konusu krallığa ait topraklar üzerinde Bithynia Eyaleti oluşturulmuştur (Kaya, 2005, 15). M.Ö. 64/63 senesinde VI. Mithridates Eupator tehdidini ortadan kaldırmayı başaran Pompeius, çıkarılan *Lex Pompeia* ile Pontus Krallığı topraklarını, batıdaki mevcut Bithynia Eyaleti ile birleştirerek Anadolu'nun kuzeyinde Pontus-Bithynia adı altında yeni bir eyalet oluşturmuştur (Lewis, 1937, 159; Marschall, 1968, 103-109; Ameling, 1984, 19-20; Mitchell, 1984, 123; Bekker-Nielsen, 2008, 62; Arslan, 2007, 494-493; Oktan, 2008, 59-68). *Senatus* eyaleti olarak kurulan ve Antoninus Pius devrine kadar *senatus* eyaleti olarak yönetilen eyaletin yönetiminde Augustus zamanında istisnai bir durum yaşanmıştır: İmparator Augustus, yakın arkadaşı Agrippa'ya M.Ö. 16-13 seneleri arasında *imperium proconsulare maius* yetkisi vererek bütün doğu eyaletlerinin yönetiminden sorumlu tutmuştur (Marek, 2003, 48). Bir başka istisnai durum da İmparator Nero'nun iktidarının başlarında yaşanmıştır: bu dönemde eyaleti *procurator* unvanlı Iunius Cilo adında birisi yönetmiştir (Marek, 2003, 48). İmparator Traianus dönemine değin geçen süreç içerisinde Pontus-Bithynia Eyaleti'ne atanan Romalı valiler, *praetor* seviyesindeki *proconsul*'lerdir (Lewis, 1937, 157; Eck, 2007, 204). Eyalete atanan valilerin genellikle görev süreleri birer yıl olurken, bazı istisnai durumlarda Mundius Balbus M.S. 43-47 (Rémy, 1989, 25-26) gibi valilerin görev süreleri iki yılı aşkın olmuştur. Takriben M.S. 75 yılına değin, eyalete nispeten uzunca bir devlet kariyeri olmayan genç yaştaki valiler atanmışlardır (Marek, 2003, 47). Bunlar çoğunlukla *praetor*'luklarının üzerinden 2-5 yıl geçtikten sonra atanan valilerdir (krş. Levick, 1979, 125). Örneğin, L. Licinnius adında bir vali, M.S. 7 yılında *praetor*'luğunun üzerinden sadece beş sene geçtikten sonra M.S. 11-12 yıllarında Pontus-Bithynia'ya eyalet valisi olmuştur (Rémy 1989, 22). Ancak M.S. 75'ten sonra yani imparator Vespasianus yönetiminin son yıllarından itibaren olasılıkla imparator Traianus'un dönemine değin eyalete gönderilecek *proconsul*'lerin tecrübelerinin daha fazla oldukları görülmektedir (krş. Levick, 1979, 125). Örneğin, vali M. Salvidienus Asprenas M.S. 76-77 yılları arasında idarecilik görevini yerine getirdikten iki sene sonra *consul* olmuştur (Rémy 1989, 35-36). Bu türden bir uygulama Vespasianus'un Küçük Asya politikası ile yakından ilgilidir ve tüm Flavius'lar Hanedanı zamanında devam etmiştir.

Traianus, M.S. 110 senesinde bu eyalete *proconsul* unvanlı bir vali yerine, sanki burası imparator eyaletiymiş gibi *legatus Augusti pro praetore* unvanıyla genç Plinius'u *senatus* kararıyla vali olarak atamıştır. Valinin seçilmesi ve ismen *senatus*'a bildirilmesi imparator vasıtasıyla olmuştur (Eck, 1998, 168 vdd.; Alföldy, 1999, 221 vdd.). Onun özel bir şekilde

görevlendirildiğini imparator Traianus'un mektuplarından bir tanesinde şu ifadelerle görmekteyiz: “*Eyalet halkının benim tarafımdan gözetildiklerini anlayacaklarına inanıyorum. Çünkü sen de kendinin beni temsilen özel olarak seçilip onlara gönderildiğini açıklamaya özen göstereceksin*” (Plin. ep. X. 18). Bir kısım araştırmacılar bu atamadan hareketle, eyaletin imparator eyaleti yapıldığı sonucunu çıkarmışlardır (Magie, 1950, 596, 1454; Kissel, 1995, 27 dn. 56; Kaya, 2003, 84; 2005, 24). Ancak eyalet imparator eyaleti olmamıştır. Çünkü kendisinden önce eyalette hüküm süren *proconsul*'ün altında çalışan vali yardımcısı olan Servilius Prudens bu yeni görevlendirme kapsamında da eyaletteki görevine devam etmiştir (Eck, 2007, 203). Plinius'tan sonra, onun bıraktığı işlerin yarım kalmaması amacıyla imparator Traianus, bu kez de eyalete Gaius Iulius Cornutus Tertullus'u (M.S. 111-114/115) *legatus Augusti pro praetore* unvanı ile atamıştır (Levick, 1979, 129; Alföldy, 1999, 237). Ancak ondan sonra Traianus'un son dönemlerinde atanan valinin kim olduğunu şu anki bilgilerimizle belirleyemiyoruz. Ancak büyük bir ihtimalle onun da *legatus Augusti pro praetore* unvanlı bir kimse olması kanımızca söz konusudur.

Hadrianus zamanında, eyalet valilerinin statülerinin ve unvanlarının kesin olarak nasıl olduğu sorusunu kolaylıkla yanıtlayamıyoruz. Çünkü Pontus-Bithynia Eyaleti valileri listesinde Hadrianus döneminde büyük boşluklar göze çarpmaktadır. Bu imparator zamanında görev yaptıkları bilinen ama kesin olarak görev sürelerinin ne zaman olduğu bilinmeyen sadece iki vali tanınmaktadır. İmparator Hadrianus'un, selefi Traianus'un Pontus-Bithynia eyaletindeki vali atamalarını bir süreliğine benimsememiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü onun devrinde kesin olarak ne zaman görev yaptığı bilinmeyen Pontus-Bithynia valisi Q. Cornelius Senecio Annianus'un unvanı Baetica'dan ele geçen bir yazıtta açık bir biçimde *proconsul Ponti et Bithyniae* şeklinde geçmektedir (CIL II. 1929; Rémy, 1989, 49-50). Buna karşın imparator Hadrianus daha sonra Gaius Iulius Severus'u *legatus Augusti pro praetore* olarak atamıştır (Levick, 1979, 129). Onun bu unvanı Dorylaion'da ele geçen bir yazıtta açık bir şekilde görülebilmektedir (MAMA V. no 60=AE 1938, no 144; Rémy, 1989, 50). Bu valiyle ilgili olarak eyaletten en belirgin olarak bildiğimiz şey onun, Dorylaion kenti ile adını kesin bir biçimde belirleyemediğimiz başka bir kent arasında olan sınır anlaşmazlığını gidermesi olmuştur. Söz konusu bu kent ya Midaion ya da daha olası bir biçimde Nikaia kentidir (Eck, 1970, 210-211; Aichinger, 1982, 197-198; Rémy, 1989, 51; Marek, 2003, 50; Doğancı, 2007, 250). Çok açık bir biçimde görülmektedir ki, Hadrianus, Pontus-Bithynia eyalet yönetimi ile ilgili olarak ilkin, selefi Traianus'un politikasından sapmış, ancak daha sonra tekrardan onun politikasını benimseyerek eyalete çok açık bir biçimde, *legatus Augusti pro praetore* unvanlı bir vali atamıştır.

Bilindiği üzere son Galat Kralı Amyntas, Toroslarda Homonad'lar adı verilen haydut kabilelere karşı giriştiği mücadele esnasında hayatını kaybetmiş, bunun üzerine Augustus, burada M.Ö. 25 senesinde artık kendisine bağlı bir krallık yerine, Galatia Eyaleti'nin kurulmasına karar vermişti (Dio, LIII. 26. 3; Strab. XII. 5. 1; Eutr. VII. 10. 2; Sherk, 1951, 12 vd; 1980, 958-960; Kaya, 2000, 105). Galatia Eyaleti'nin doğu sınırlarında meydana gelen en büyük değişiklik ise M.S. 18 yılında kurulan Cappadocia Eyaleti'nin Galatia Eyaleti ile belli bir süreliğine iki kez birleştirilmesi olmuştur. Cappadocia-Galatia ortak eyaletinin ilk birleşimi imparator Nero zamanında M.S. 54-68 yılları arasında; ikinci birleşimi ise, imparatorlar Vespasianus, Titus, Domitianus ve Traianus devirlerinde, M.S. 72-112 yılları arasında olmuştur (Sherk, 1980, 1024-1026; Veh, 1980, 4; Mitchell, 1993, 63-64, 153-155; Kissel, 1995, 23; Sartre, 1995, 172-173; Kaya, 2000, 126-127). Başkent Ankyra'da resmi konutları bulunan ve eyalete vali olarak atanan kimselerin büyük bir çoğunluğu eyalette iki veya üç sene boyunca görev yapmışlardır. Augustus Dönemi'nde Galatia Eyaleti'ne atanan valilerin bazen *ex-consul*;

bazen de *ex-praetor* seviyesinde oldukları bilinmektedir. Ancak bu dönemde valilerin ağırlıklı olarak statüleri *ex-praetor*'du (Mitchell, 1993, 63; Kaya, 2005, 25). *Ex-consul* valiler arasında L. Calpurnius Piso (M.Ö. 14-13), P. Sulpicius Quirinius (M.Ö. 5-3) ve M. Plautius Silvanus (M.S. 6/7) bilinmektedir (Sherk, 1980, 964-970; Rémy, 1989, 129-137). *Ex-consul* seviyesindeki valilerin eyalete atanması durumu, imparator Augustus'un eyaletin yönetimini bazı dönemlerde devlet idaresinde daha çok tecrübe kazanmış isimlere emanet ettiğini düşündürmektedir. Nero Dönemi'ne kadar geçen süre içerisinde Galatia Eyaleti'ne sürekli olarak *ex-praetor* statüsündeki valiler atanmışlardır (Mitchell, 1993, 63).

M.S. 54-112 tarihleri arasında, Galatia Eyaleti'nin doğudaki Cappadocia Eyaleti'yle birleştirilmesi, Parth'lara karşı etkin bir mücadele anlayışının temel kılınması ve Melitene ile Satala gibi yerlere lejyonların konuşlandırılmış olması nedeniyle, birleşik eyalete çoğunlukla *ex-consul* seviyesinde valiler atanmışlardır (Suet. *Vesp.* 8. *Ex-consul* valiler için bkz. Sherk, 1951, 32-58; 1980, 978-1023; Rémy, 1989, 181-205). Eyalette son kez *ex-consul* seviyesinde belirleyebildiğimiz vali ise, C. Iulius Quadratus Bassus'tur. O, M.S. 105 senesinde *suffect consul* olmuş ve Galatia'da M.S. 109-112 seneleri arasında hizmet etmiştir. Birleşik eyaletin ayrılmasından sonraki süreçte ise tıpkı başlangıçta olduğu gibi, Galatia eyaleti *ex-praetor* statüsündeki valiler tarafından yönetilmiştir (Sherk, 1980, 1027, Mitchell, 1993, 64; Kaya, 2000, 189).

M.S. 130'lardan itibaren imparator Hadrianus'un ölümüne değin eyalette valilik yaptıkları bilinen sadece iki tane vali vardır. Bunlardan ilki M.S. 130-136 tarihleri arasında görev yapan Iulius Saturninus olmuştur (Rémy, 1989, 150-151). Bu vali hakkında bildiklerimiz bir yazıt ve sikkeden ibaret olup kendisi, Ankyra'nın dinsel yaşamına katkı sağlamıştır. Kentte bulunan bir yazıtta *metropolis* unvanı taşıyan Ankyra'nın, kendisini *hegemon* olarak onurlandırdığı görülmektedir (Mitchell, & French, 2011, no. 36). Niçin onurlandırıldığını ise maalesef bilememekteyiz. Kentten ele geçen sikkenin ön yüzünde ise imparator Hadrianus'un sevgilisi olan Antinoos'un büstü "*tanrı Antinoos*" ifadesiyle birlikte betimlenmiştir. Aynı sikkenin arka yüzünde ise, ayakta duran bir tanrı Men figürü ile etrafında vali Saturninus'un ismi yer almaktadır (Babelon, 1897, no. 6607; Arslan, 2004, no. 83; Mitchell, & French, 2011, 187). Söz konusu sikkenin Antinoos'u anmak için bastırıldığı düşünülmektedir. Şüphesiz bu sikkeyi bastıran vali, bir taraftan Antinoos kültürünün; diğer taraftan da Ankyra'daki Men kültürünün propagandasını yapmıştır. Kendisi kuvvetli bir olasılıkla Ankyra'daki Men kültüne bir hayranlık duymuş ve bu kültü şu an için belirleyemediğimiz bir biçimde desteklemiş olmalıdır. Antinoos'un ölümü ve tanrılaştırılması M.S. 130'da olduğu için, bu sikke ve Saturninus'un göreve başlaması 130'dan sonraya tarihlenmektedir (Mitchell, & French, 2011, 187). Kendisinden sonra Galatia'ya gönderilen vali C. Iulius Scapula'nın göreve başlama tarihi 136-137 civarları olarak düşünüldüğünden, Saturninus'un görev zamanı 136/137 yılı ile sonlandırılır. O da tıpkı çağdaşı Cappadocia Eyaleti valisi Flavius Arrianus (M.S.130/131- 136/137) gibi uzun süreli görev yapmıştır. Bu şartlar altında Iulius Saturninus, Galatia'da şu ana değin bilinen en uzun süreyle görev almış validir. Çünkü Galatia Eyaleti'ne vali olarak atanan kimselerin büyük bir çoğunluğu eyalette iki veya üç sene boyunca görevde kalmışlardır. Nitekim Hadrianus Dönemi'nin sonunda, Antoninus Pius Dönemi'nin başında, M.S. 136/137-138/139 yılları arasında C. Iulius Scapula valilik yapmıştır (Rémy, 1989, 151-152). Söz konusu valinin, Ankyra'da vaktiyle kendisi için dikilmiş dört adet farklı heykelle onurlandırılması, sevilen bir vali olmasının yanında kente büyük fayda sağlamış birisi olduğunu düşündürür (Bosch, 1967, no. 135-137; Mitchell, & French, 2011, no. 37-40).

Cappadocia'nın son kralı Arkhelaos'un ölümünün ardından, imparator Tiberius M.S. 17/18

senesinde onun krallığını Roma devlet teşkilatının bir parçası haline getirmiştir. Cappadocia'nın idaresi şövalye sınıfından bir *praefectus*'a verilmişti. Bu *praefectus*, alt statüdeki bir valinin yetkilerine sahip olup, Syria Eyaleti valisinin emri altında çalışmaktaydı. Aynı durum Commagene Bölgesi için de geçerliydi. Cappadocia'nın gerçek anlamda bir eyalet statüsü kazanması imparator Nero/Vespasianus zamanlarında olmuştur. Çünkü bu dönemde Galatia Eyaleti ile birleştirilen Cappadocia toprakları, Syria Eyaleti valiliğine bağımlı olmaktan çıkmıştır, (Eck, 2007, 199; Speidel, 2009, 593). Yukarıda da zikredildiği üzere, Cappadocia-Galatia ortak eyaletinin ilk birlikteliği M.S. 54-68 yılları arasında; ikinci birliktelikleri ise M.S. 72-112 yılları arasında olmuştur (Sherk, 1980, 1024-1026; Veh, 1980, 4; Mitchell, 1993, 63-64, 153-155; Sartre, 1995, 172-173; Kissel, 1995, 23; Kaya, 2000, 126-127). Birleşmeden sonraki dönemde ortak eyaleti *ex-consul* statüsündeki valiler yönetmiştir. Bu anlamda ilk bilinen *ex-consul* vali, görev dönemi en erken M.S. 76 senesine tarihlenen Cn. Pompeius Collega olmuştur (Eck 2007, 199). Cappadocia'nın gerek Galatia ile birleşmesi, gerekse sonrasında ayrı bir eyalet olarak ortaya çıkmasındaki en temel unsurlardan bir tanesi, İmparator Vespasianus zamanında eyalete lejyonlar yerleştirilmesi olmuştur (Eck, 2007, 199). *Legio XII Fulminata* M.S. 70/71 senesinde Melitene'ye; *Legio XVI Flavia Firma* ise en geç M.S. 75/76 senesinde Satala'ya yerleştirilmiştir (Gwatkin, 1930, 56, 60; Mitford, 1980, 1186; Haensch, 1997, 273; Eck, 2007, 199). Galatia'dan ayrıldıktan sonraki süreçte de eyalete aynı şekilde *ex-consul* statüsündeki valiler atanmışlardır.

M.S. 130-138 yılları arasına baktığımızda ilkin vali olarak ünlü tarihçi L. Flavius Arrianus'u görürüz. Arrianus, eyalete atanmadan önce olasılıkla, Baetica Eyaleti'nde *proconsul*'dü. Bu görevden sonra takiben M.S. 129 veya 130 senesinde kendisi *consul*'dü (AE 1974, 370; CIL XV 244 und 552). Bunu takip eden süreçte hem filolojik belgeler (Dio LXIX. 15. 1; Dig. IL. 14. 2. 1) hem de epigrafik belgeler vasıtasıyla kendisinin Cappadocia'ya vali olarak atandığını biliyoruz. M.S. 137 senesine tarihlenen Cappadocia'daki Sebastopolis kentindeki bir yazıtta (IGR III. 111) ve Corinthus kentinde ele geçen bir yazıtta (AE 1968, 473) kendisinin valiliği zikredilmektedir. Aynı şekilde Hierapolis kentinde de (Cappadoci Comana'sı) kendisi için bir onurlandırma anıtı dikildiğini bilmekteyiz (Baz, 2007, 123-127). Arrianus'un Cappadocia'daki valilik görevi, 137 yılında sona ermiş olmalıdır, çünkü kendi ardılı durumundaki vali Burbuleius Ligarianus'un Cappadocia'daki görevine Hadrianus'un M.S. 138 yılındaki ölümünden hemen önce aynı sene içerisinde başlamış olduğu kesin olarak bilinmektedir (ILS 1066). Bu bilgilerin ışığı altında Arrianus'un yaygın olarak iki veya üç sene görev yaptıkları bilinen *legatus Augusti pro praetore* unvanlı valilerden farklı olarak altı veya yedi sene valilik görevini sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Eck, 1998, 58-59). Bütün yukarıda anlatılanlardan anlaşılmaktadır ki, imparator Hadrianus M.S. 130-138 yılları arasında Galatia ve Cappadocia eyaletlerinde valilerin görev değişikliklerine sıcak bakmamış hem Iulius Saturninus hem de Flavius Arrianus'tan daha fazla süreliğine yararlanmak istemiştir. Aynı şekilde Pontus-Bithynia eyaletinde imparator Traianus'un Plinius'u görevlendirme örneğini bir süre sonra benimseyerek, kendisi de bu senatus eyaletine bir *legatus Augusti pro praetore* atamıştır.

İmparator Hadrianus'un neden bu türden bir politikayı izlediğini kesin olarak bilemiyoruz. Ancak bunun için sadece tahmin yürütebiliyoruz. M.S. 130-138 yılları arasında, Anadolu'yu özellikle Cappadocia'yı ilgilendiren (kronik Parth probleminin yanı sıra) en önemli olay, Alanlar'ın M.S. 135 deki, güneye doğru istila hareketidir. Arrianus'un eyaletteki uzun süreli görevinin bu siyasi tehlike ile ilişkili olabileceğini ihtimaller arasında bulundurmak gerekmektedir (Eck, 1974, 214). Dolayısıyla yukarıda anlatılan eyaletlerde göze çarpan yönetim politikalarının sebeplerini gösterecek somut deliller elde edinceye değin, Alanlar unsurunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir: Alanlar, Anadolu'nun kuzeyinde Hazar Denizi ile Azak Denizi

arasındaki Transkafkasya'da yaşayan İran kökenli kabilelerden biridir. Bunların güneydeki toprakları istila isteği yeni ortaya çıkan bir durum değildi, İmparator Vespasianus zamanında da Armenia'yı istila etmişlerdi (Ios. *Bell. Iud.* 7, 244-251; Suet. *Vesp.* VIII. 7; Marek 2010, 424). Bunun üzerine o dönemde Parthlar, Roma'dan yardım istemişlerdi (Suet. *Dom.* 2; Dio LXV. 15. 3; Tomaschek, 1893, 1282; Marek, 2010, 424). İmparator Vespasianus'un ihtiyatlı politikaları sonucunda Alanlar, Anadolu'daki Roma eyaletlerine zarar verememişlerdi (Marek, 2010, 424-425). Aslına bakıldığında M.S. 135'lere değin, Alanlar ile Romalılar arasındaki ilişki hep iyi seyretmişti (Bosworth, 1977, 219-224).

Ancak Alanlar, antik yazar Dio'dan alınan bilgilere göre (Dio 69, 15, 1), Hadrianus'un Yahudilerle olan savaşından sonra, M.S. 135 senesinde Iberia Kralı Pharasmenes tarafından Kafkas Dağları'nı aşıp güneye inmeleri konusunda teşvik edilmişlerdi (ayrıca bkz. Wheeler, 1978, 351). Iberia Krallığı bugünkü Gürcistan toprakları üzerinde bulunan bir krallıktı ve Pharasmenes; Armenia ve Media Devletleri ile ilişkileri kötü olduğundan, onların yıkımına sebep olmak amacıyla Alanları hem saldırmaya teşvik etmiş hem de ülkesinden geçiş izni vermiştir (Bosworth, 1977, 219; Birley, 2000, 287). Kışkırtmaların neticesinde, Alanlar güneye doğru hareket edip, Albania ve Media Atropatene'yi yağmalamışlardır. Sonrasında ise Cappadocia ve Armenia'yı kendilerine hedef almışlardır (Dio LXIX. 15; Zonar. *Epit. Hist.* 11. 23-24; Sarıkaya, 2013, 331). Hatta bu esnada Partlar, Iberia Kralı'nı bu seferlere katkı sağladığı için Roma'ya şikâyet etmişlerdir (Marek, 2010, 433). Ancak kaynağımız Dio, Flavius Arrianus'dan çekindikleri ve Part kralı III. Vologases'in kendilerine sunduğu armağanlardan ötürü, ilerlemelerine son verdiklerinden bahsetmektedir (Dio LXIX. 15. 1). Ancak başka filolojik belgelerden, Arrianus'un eyaletindeki (yukarıda Vespasianus zamanında anlatılan) her iki lejyonu da komuta ederek, onlara ağır bir darbe indirdiğini anlıyoruz (Sarıkaya, 2013, 331). Bu sayede Alanlar, Cappadocia'dan ve Armenia'dan vazgeçmek durumunda kalmışlardır (Ritterling, 1902, 359 vd.; Syme, 1982, 201; Stadter, 1980, 13; Arslan, 2005, xi; Sarıkaya 2013, 331). Arrianus'un katkısı sadece onları askeri açıdan püskürtmekle sınırlı kalmamış gibi görünmektedir. Aynı zamanda kendisi Alanlara karşı giriştiği savaşta edindiği gözlemleri Roma askeri tarihi açısından değerlendirerek *Ektasis Kat' Alanon* adında bir eserde toplamıştır (Wheeler, 1978, 352; Arslan 2005, x1; Sarıkaya, 2013, 332). Bu eserde Roma askeri birliklerinin duruş pozisyonları ele alınmıştır (bunun için bkz. Sherk, 1988, 194-198). Eserin verdiği en değerli bilgiler ise, Cappadocia Eyaleti'ndeki yardımcı birlikler hakkındadır (Bosworth 1977, 217). Bilindiği üzere, Bosphorus Kralı II. Kotys'ün ölümünden sonra M.S. 131-132 senelerinde, Arrianus Karadeniz kıyılarını dolaşmış ve notlar almıştır. O söz konusu bu notlarını bir rapor halinde imparatora sunmuştur (*Periplus Ponti Euxini*). Onun gözlemlerinde odaklandığı noktalar arasında yerleşmelerin topografik ve jeopolitik özellikleri, geçim kaynakları vb. bulunmaktadır (çeviri ve ayrıntılı bilgi için bkz. Arslan, 2005, 1-170). Sonuç olarak Arrianus, imparatorluğun savunulmasında çok önemli bir katkı sağlamıştır.

Aynı şekilde Galatia valisi Iulius Saturninus'un eyalette uzun süreli görevlendirilmesi, Pontus Bithynia Eyaleti'ne Hadrianus tarafından *legatus Augusti pro praetore* unvanlı vali atamaları da olasılıkla Alanlar tehlikesiyle ilişkilidir. Galatia Eyaleti'nde bu dönemde yaşanacak bir vali değişikliği, yeni göreve gelecek valinin intibak problemi yaşamasına sebebiyet vereceği için, imparator, bu devirde Galatia'da da vali değişikliğini uygun görmemiş olsa gerektir. Aynı şekilde Pontus-Bithynia eyaletine *legatus Augusti pro praetore* unvanlı valilerin atanması, asker geçişleri ve sefer hazırlıklarının doğrudan doğruya imparatorun kendi seçtiği valilerce yapılmasıyla ilgili olsa gerektir (krş. Marek, 2003, 49-50). Eyalette atanan *legatus*'ların eyaletteki diğer yakın idarecilerle uyum içerisinde çalışması, eyaletin güvenliği açısından son derece önemli olmalıdır. Bu anlamda söz konusu olan husus, *legatus Augusti* unvanlı valiler ile imparatora

bağlı *procurator* ve *praefectus* gibi idareciler arasındaki yakın iş birliğidir. Örneğin bu türden yakın organize işbirliği, daha önceki dönemde vali Plinius'un mektuplarına da yansımaktadır (Plin. *ep.* X. 21, 28, 84, 86 A). Aynı türden bir ilişkiyi Hadrianus da idarecilerinden beklemiş olmalıdır.

Ancak aşağıdaki şu husus oldukça şaşırtıcıdır: Flavius Arrianus M.S. 131-132 yılları arasında yazdığı *Periplus Ponti Euxini* adlı eserinde Alanlar'dan hiçbir şekilde bahsetmemiştir (Bosworth, 1977, 219). Alanların tarihi çağlar içerisinde Romalılar ile iyi geçinmiş olmaları ve Onların asıl hedeflerinin Albania ve Media krallıkları olmasından hareketle, Arrianus onlar hakkında bilgi vermemiş olabilir (Bosworth, 1977, 219-228). Eğer bu düşünce doğruysa, M.S. 131-132 senelerinde Alanların Roma için tehlike oluşturmadıkları düşünülebilir. Ancak şüphesiz çok gezen bir imparator olan Hadrianus ile eyaletlerdeki idarecilerin arasındaki görüşmelerin ne olduğunu elbette ki bilemiyoruz. Bu şartlar karşısında ya Alanlar ya da imparatorluğun kuzeydoğu sınırlarında yaşanacak başka bir olası problem yüzünden Hadrianus Anadolu'daki eyalet yönetimleriyle yakından ilgilenmiş olmalıdır. Sonuç olarak imparator, eyaletlerde beliren tehlikeli durumları, tıkanan yönetim mekanizmalarını, yerinde görme ve inceleme imkânı bulmuş olabilir. Kendisinin bu türden yaptığı gözlemler ve istişareler sonucunda imparatorun güven duyduğu bazı valiler ve danışmanlar da imparatoru yönlendirmiş olabilirler.

KAYNAKÇA

AE L'Année Épigraphique

- Aichinger, A. (1982). "Grenzziehung durch kaiserlichen Sonderbeauftragte in den römischen Provinzen". *ZPE*, 48, 193-204.
- Alföldy, G. (1999). *Städte, Eliten und Gesellschaften in der Gallia Cisalpina. Epigraphisch-historische Untersuchungen*. Stuttgart.
- Ameling, W. (1984). "Das Archontat in Bithynien und die Lex Provinciae des Pompeius". *EA*, 3, 19-31.
- Arslan, M. (2004). *Galatya Krallığı ve Roma Dönemi Ankyra Şehir Sikkeleri* (The Coins of the Galatian Kingdom and the Roman Coinage of Ancyra in Galatia). Ankara.
- Arslan, M. (2005). *Arriani Periplus Ponti Euxini-Arrianus'un Karadeniz Seyahati*. Çeviri ve Yorum, Hellençe-Türkçe, İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Arslan, M. (2007). *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Babelon, E. (1897). *Inventaire sommaire de la Collection Waddington: Acquis Par L'Etat En 1897*. Paris.
- Baz, F. (2007). "Ein neues Ehrenmonument für Flavius Arrianus". *ZPE*, 163, 123-127.
- Bekker-Nielsen, T. (2008). *Urban life and local politics in Roman Bithynia: The small world of Dion Chrysostomos*. Aarhus.
- Birley, E. (2000). *Hadrian, the Restless Emperor*. London.
- Bosch, C E. (1967). *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*. Ankara.
- CIL Corpus Inscriptionum Latinarum.
- Dio= Cassius Dio, *Dio's Roman History*. With an English Translation, E. Cary, on the basis of the Version of Herbert Baldwin Foster, in nine Volumes. Vol III., London 1969.
- Doğancı, K. (2007). *Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 284) Bithynia Eyaleti Valileri* (Prosopografik bir inceleme). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eck, W. (1970). *Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchung*. München.
- Eck, W. (1974). "Beförderungskriterien innerhalb der senatorischen Laufbahn, dargestellt an der Zeit von 69 bis 138 n. Chr.". *ANRW II 1a*, 1974, 158-228.
- Eck, W. (1995). "Provinz – Ihre Definition unter politisch-administrativem Aspekt". *Was ist eigentlich Provinz? Zur Beschreibung eines Bewußtseins*, 15-32, Köln.
- Eck W. (1998). *Die Verwaltung des römischen Reiches in der hohen Kaiserzeit*. Ausgewählte und erweiterte Beiträge 2. Band. Basel.
- Eck, W. (2007). "Die politisch-administrative Struktur der kleinasiatischen Provinzen während der hohen Kaiserzeit". *Tra oriente e occidente: Indigeni, Greci e Romani in Asia Minore Atti del Convegno Internazionale Cividale del Friuli, 28-30 settembre 2006*, 189-207, Pisa.
- Gwatkin, W. E. Jr. (1930). *Cappadocia as a Roman Procuratorial Province*. Princeton.
- Haensch, R. (1997). *Capita provinciarum. Statthaltersitze und Provinzialverwaltung in der römischen Kaiserzeit*. Mainz.
- IGR Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes, ed. René Cagnat et al. 3 vols. Paris 1901-1927.
- Ios. Bell. Iud.= Iosephus, *Bellum Iudaicum*. Der Jüdische Krieg und Kleinere Schriften. Übersetzt und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Dr. Heinrich Clementz. Wiesbaden, 2005.
- Kaya, M.A. (2000). *Anadolu'daki Galatlar ve Galatia Tarihi*. İzmir.
- Kaya, M. A. (2005). "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38, 11-30.
- Kissel, T. (1995). *Untersuchungen zur Logistik des römischen Heeres in den Provinzen des griechischen Ostens (27 v. Chr. - 235 n. Chr.)*. St. Katherina.
- Levick, B. (1979). "Pliny in Bithynia - and what followed". *G&R*, 26, 119-131.
- Lewis, M. F. (1973). *A History of Bithynia Under Roman Rule, 74 B.C.-14 A.D.* Minnesota.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor I-II*. Princeton.
- MAMA Monumenta Asiae Minoris Antiqua.

- Marek, C. (2003). *Pontus et Bithynia. Die römischen Provinzen im Norden Kleinasiens*. Mainz am Rhein.
- Marek, C. (2010). *Geschichte Kleinasiens in der Antike*. München.
- Marshall, A. J. (1968). "Pompey's Organisation of Bithynia-Pontus. Two Neglected Texts". *JRS*, 58, 103-109.
- Mitchell, S. (1984). "The Greek City in the Roman World: The Case of Pontus and Bithynia". *Proceedings of the VIIIth International Congress of Greek and Latin Epigraphy*, Athens 1982, 120-133, Athens.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor Anatolia 1. The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule*. Oxford.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor Anatolia 2. The Rise of the Church*. Oxford.
- Mitchell, S., & French D. (2011). *The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra). Vol. I, From Augustus to the End of the Third Century AD*. München.
- Mitford, T. B. (1980). "Cappadocia and Armenia Minor: Historical Setting of the Limes". *ANRW*, II, 7 2, 1169-1228.
- Oktan, M. (2008). "Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Pontos'da Yapılan Düzenlemeler". *Anadolu*, 34, 47-75.
- Plin.= Plinius, *Plinius: Briefe*. Lateinisch-Deutsch. 7. Aufl, Zürich, 1995.
- Rémy, B. (1989). *Les carrières sénatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au haut-empire* (31 av. J. C.-284 ap. J. C.) (Pont-Bithynie, Galatie, Cappadoce, Lycie-Pamphylie et Cilicie). İstanbul-Paris.
- RE =Pauly's Realencyclopädie der Classischen Altertumskunde.
- Ritterling, E. (1902). "Zur Erklärung von Arrians. Ektasis kat Alanon". *WS*, 24, 359-372.
- Sarıkaya, S. (2013). "Arrianus'un "İskender'den Sonraki Olaylar" Adlı Eseri Τα Μετα Αλεξανδρον - Historia Successorum Alexandri". *Cedrus*, 1, 329-345.
- Sartre, M. (1995). *L'Asie Mineure et l'Anatolie. D'Alexandre à Dioclétien IV siècle av. J.- C. / III siècle ap. J.C*. Paris.
- Sherk, R. K. (1951). *The Legates of Galatia from Augustus to Diocletian*. Baltimore.
- Sherk, R. K. (1980). "Roman Galatia: The Governors from 25 BC to AD 114". *ANRW*, II, 7. 2, 954-1052.
- Sherk, R. K. (1988). *The Roman Empire: Augustus to Hadrian* (Translated Documents of Greece and Rome), Cambridge.
- Speidel, M. (2009). "Cappadocia-Vom Königreich zur Provinz. Zum Prozess der strukturellen Integration unter Tiberius". *Heer und Herrschaft im römischen Reich der hohen Kaiserzeit*, 581-594. Stuttgart.
- Stadter, P. A. (1980). *Arrian of Nicomedia*. Chapel Hill.
- Syme, R. (1982). "The Career of Arrian". *HSPH*, 86, 181-211.
- Tomaschek, W. (1893). "Alani". *RE*, I/2,1282-85.
- Veh, P. G. (1980). *Der Grenzverlauf der römischen Provinz Cappadocia unter Kaiser Traian und ihrer Nachfolgeprovinzen bis Theodosius I*. Würzburg.
- Wheeler, E. L. (1978). "The Occasion of Arrian's *Tactica*". *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 19/4, 351-65.